

FRILANSJOURNALISTEN I PROFESJONEN OG ARBEIDSLIVET

Birgit Røe Mathisen og Anders Graver Knudsen

I dette kapittelet introduseres tema og sentrale spørsmål som diskuteres gjennom resten av boka. Det gis en redegjørelse for selve frilansbegrepet, før vi tar for oss hvorfor det er viktig å ha et særskilt blikk på journalister som utfører yrket sitt uten at de er fast ansatt i en redaksjon. Videre diskuteres frilansjournalister som en del av både journalistprofesjonen og arbeidslivet, og det gis en oversikt over tidligere forskning på feltet.

Innledning

Frilanslivet gir mange spennende muligheter for den enkelte. Friheten er stor. Frilansjournalisten kan styre sin egen arbeidsdag og jobbe akkurat når og hvor det måtte passe. Frilanseren kan velge å jobbe med den typen saker hen selv har lyst til, fordype seg og utvikle spesialkompetanse på ett eller flere områder. Og samtidig nyte den friheten det er å ikke ha sjefer å forholde seg til. Frilansing kan være et selvstendig og godt yrkesliv med mange muligheter for interessante oppdrag og faglig utvikling. Frilanslivet kan handle om gründerliv og innovasjon og være drevet av ønsket om å

skape og utvikle sin egen arbeidsplass. Lite kan måle seg med mestringsfølelsen når man lykkes.

Men frilanslivet kan også være en usikker tilværelse, med uforutsigbar økonomi og mangel på sikkerhetsnett. Lønna kommer ikke på konto en fast dato hver måned. Den må frilanseren aktivt tjene inn, i et marked der tilgangen på oppdrag kan svinge voldsomt fra måned til måned. Frilanseren må selge inn sine tjenester, sin kompetanse og sine ideer til mulige oppdragsgivere, og aktivt bygge sin egen merkevare. Dersom frilanseren blir syk eller får syke barn, taper hen inntekt. For noen er frilanslivet drevet av skaperglede og et aktivt valg om å jobbe for seg selv. For andre er det en høyst ufrivillig og midlertidig tilværelse. Med andre ord – frilanslivet innebærer et spenn mellom frihet og usikkerhet som den enkelte må håndtere og balansere på egen hånd.

I en rekke europeiske land blir en stadig økende andel av journalistene frilansere (Gollmitzer, 2020; Deuze & Witschge, 2018; Van Leuven et al., 2021; De Cock & de Smaele, 2016). Utviklinga knyttes til større strukturelle endringer i arbeidslivet, med ei dreining mot økt individualisering og fleksibilitet (Sennet, 2008; Kalleberg, 2018). I Norge er derimot andelen mediefrilansere lavere enn i mange andre europeiske land, og omfanget er relativt stabilt, i alle fall i målt i medlemstall i Norsk Journalistlag (NJ) Frilans. Samtidig har også den norske mediebransjen gått igjennom store strukturelle og økonomiske endringer de siste tiårene (Grimsmo & Heen, 2013; Karlsnes & Steensen, 2020; Bjerke et al., 2019). Ny teknologi og nye forretningsmodeller forandrer arbeidsmarkedet, og mange spår at det blir flere frilansere i mange bransjer i årene som kommer. Strukturelle forhold påvirker både arbeidsvilkår og måten arbeidslivet organiseres på (Salamon, 2020, s. 110). I et demokratisk perspektiv har arbeidsvilkårene for journalister også betydning for hvilken samfunnsrolle journalistikken kan fylle, og hvilken type innhold journalister kan produsere (Gollmitzer, 2014; Cohen, 2017).

Flere journalistikkforskere har etterlyst studier som setter søkelys på det journalistiske arbeidslivet generelt (Neilson, 2020; Cohen, 2019; Ørnebring, 2010), og særskilt på hvordan nettopp frilansere håndterer motsetningen mellom individuelt entreprenørskap og behov for kollektivt samarbeid og støtteordninger (Salamon, 2020, s. 106). For å kunne forstå hvordan journalistikken som profesjon fungerer i samfunnet, er det derfor viktig å vende blikket mot den delen som skapes utenfor mediehusene

(Deuze & Witschge, 2018; Gollmitzer, 2014). Denne boka er et bidrag til mer kunnskap om denne delen av journalistikken, nærmere bestemt frilansing. Hensikten er todelt: å gå dypere inn i nettopp spennet mellom frihet og faglige muligheter på den ene siden, og sårbarhet, usikkerhet og dårlige vilkår på den andre, og samtidig diskutere hva som kan gjøre tilværelsen som frilanser enklere å håndtere. Det teoretiske utgangspunktet er profesjonsteorien, med profesjonell identitet, autonomi og profesjonalisering som sentrale begrep.

Hva er en frilanser?

Begrepet frilanser er et ubeskyttet begrep som brukes på flere ulike måter. Ifølge Bokmålsordboka stammer ordet fra det engelske *freelance*, som betyr 'fri lansé'. Begrepet stammer fra middelalderen og beskrev en ridder eller leiesoldat som tjente den som betalte best. Ifølge Bokmålsordboka brukes ordet frilanser i dagligtalen om en person som ikke er fast tilknyttet noen virksomhet, men tar oppdrag på fri basis. Det kan være en journalist, skuespiller, fotograf, tegner, oversetter eller musiker.¹ Frilanser er juridisk sett et trygderettslig begrep. Ifølge folketrygdlovens § 1-9 er en frilanser en som utfører arbeid eller oppdrag uten å være ansatt som arbeidstaker for lønn eller annen godtgjørelse. Frilansing er en relativt vanlig arbeidsform i flere frie eller kunstneriske yrker, også i journalistikken.

Den internasjonale journalistføderasjonen bruker begrepet atypisk arbeidskraft om tilknytning til arbeidet som ikke er fast eller på fulltid (Walters et al., 2006, s. 6). Her omfattes både korttidskontrakter, vikarer, prosjektstillinger, tilkallingsvikarer og frilansing. Samtidig kan journalistisk arbeid uten fast tilsetning neppe beskrives som atypisk lenger, all den tid så mange som 20–60 prosent av alle journalister i en rekke europeiske land er frilansere (Walters et al., 2006; Bittner, 2011).

Norsk Journalistlag drar et tydelig skille mellom frilansjournalister og andre former for atypisk arbeidskraft. I henhold til fagforeningas klassifisering er en frilanser *ikke* midlertidig vikar, tilkallingsvikar eller prosjektansatt. En frilanser er en journalist som jobber selvstendig for flere ulike oppdragsgivere. Den kanadiske forskeren Nicole Cohen har gjennomført flere studier av frilansjournalister og definerer frilansere på følgende måte:

---

¹ <https://ordbokene.no/nob/bm/frilanser>

Freelancers are self-employed workers who sell pieces of writing or contract their services to several media outlets without being employed by a single firm. In legal terms, freelancers contract for services with publishers, which means they are not hired, but only paid for work performed. [...]. They have ongoing relationships with a number of clients in the same sector. (Cohen, 2016, s. 9)

En frilansjournalist driver med andre ord for seg selv og selger sine tjenester eller jobber på oppdrag for flere oppdragsgivere. Hen kan være selvstendig næringsdrivende og ha et eget enkeltpersonforetak eller aksjeselskap, eller være lønsmottaker. Frilanseren har normalt flere oppdragsgivere samtidig. Hen holder sine egne driftsutgifter. Frilanseren får ofte betalt per oppdrag og har ingen fast månedslønn. Folketrygdloven skiller mellom frilansere og selvstendig næringsdrivende, men Norsk Journalistlags definisjon av frilansere omfatter også selvstendig næringsdrivende. Arbeidsrettslig er dette et komplisert terreng. I denne boka er vi opptatt av frilansjournalister i henhold til fagforeningas klassifisering: journalister som ikke har fast ansettelse, men som livnærer seg med å jobbe for flere ulike oppdragsgivere, enten som oppdragstakere eller selvstendig næringsdrivende. Frilansing er en sentral del av journalistikkens historie og på ingen måte noe nytt fenomen. De første journalistene var frilansere (Ørnebring, 2020; Fonn, 2025).

Det er vanskelig å tallfeste nøyaktig hvor mange frilansjournalister det er i Norge. Det vi har tall på, er de som er organisert i fagforeninga Norsk Journalistlags seksjon for frilansere, NJ Frilans. Ved utgangen av 2024 var medlemstallet 605, noe som utgjør drøyt syv prosent av det av det totale medlemstallet til NJ.² Andelen frilansere har holdt seg stabilt på syv til ti prosent gjennom flere år med nedbemanning og kutt i norske redaksjoner. Totalt er det blitt færre journalister enn før: Fra 2011 til 2019 sank tallet på fagorganiserte journalister i Norge med 1500, til rundt 8000. Siden har det økt igjen, og ved utgangen av 2024 organiserte NJ 8694 journalister. Vi vet naturlig nok ikke hvor mange som arbeider som frilansjournalist uten å være medlem av fagforeninga. Det vi vet, er at organiseringsgraden blant journalister generelt er høy, på om lag 80–90 prosent (Bjerke et al., 2019, s. 21).

På den andre siden av Kjølen anslår Sveriges journalistforbund at om lag 20 prosent av alle svenske journalister er frilansere (Norbäck, 2021, s. 5). Også i Sverige er det totale antallet journalister kraftig redusert: For-

---

² Tall fra offisiell telling, desember 2024. Gitt av NJs sekretariat juni 2025.

skere estimerer at mellom 20 og 25 prosent av alle svenske journaliststillinger forsvant på 2010-tallet (Nygren & Wadbring, 2019). I Belgia er hver fjerde journalist frilanser (Van Leuven et al., 2021, s. 11). I både Tyskland og Østerrike er 60 prosent av de fagorganiserte journalistene frilansere, ifølge EFJ (European Federation of Journalists).³ Med andre ord skiller Norge seg ut med en langt lavere andel frilansjournalister enn det vi finner i flere andre europeiske land.

Profesjonalisering, autonomi og profesjonell identitet

Frilansjournalister er en del av journalistprofesjonen, og de innehar en yrkesrolle som formes av ytre økonomiske, teknologiske og organisatoriske rammevilkår så vel som indre profesjonelle normer og verdier (Bjerke et al., 2019, s. 292). Journalistrollen beskrives som et «sosialt betinget sett av faglige standarder, yrkesetiske normer og sosiale atferdsmønstre som over tid skaper en kollektiv identitet» (Ottosen, 2004, s. 21). Det teoretiske utgangspunktet for denne boka er profesjonssosiologien, med autonomi og identitet som sentrale begrep. Journalistikken er et relativt ungt akademisk fag, i ei evig spenning mellom å være et håndverk som krever praktiske og teknologiske ferdigheter, og samtidig en profesjon der analytisk refleksjon og teoretisk innsikt er nødvendig (Ottosen, 2004, s. 99). Nå er ikke journalistikk en profesjon i streng tradisjonell forstand; det er et åpent yrke (Ottosen, 2004). Hvem som helst kan titulere seg som frilansjournalist og selge inn enkeltsaker til ulike medier. Det kreves verken journalistutdanning eller noen form for autorisasjon for å tre inn i journalistikken, verken på fast eller frilansbasis, og den omtales som en semi-profesjon (Nygren, 2008; Ottosen, 2004; Bjerke, 2009). Bjerke (2009, s. 74) hevder at krav til dokumentert kompetanse anses som viktigere for å få jobb i en redaksjon, enn krav til journalistisk fagutdanning.

Samtidig har journalistikken gjennomgått en profesjonaliseringsprosess, med profesjonell frihet, eller autonomi som en sentral verdi (Deuze, 2005). Waisbord (2013, s. 10) beskriver profesjonalisering som spesialisering av arbeid og en prosess der yrkesgrupper gjør krav på jurisdiksjon over praksis. Begrepet jurisdiksjon har sitt opphav hos profesjonsteoretikeren Abbott (1998) og innebærer kontroll over arbeidet: Det er ingen ekstern

---

3 Opplysningene er gitt av Renate Schröder, direktør for EFJ i telefonsamtale med forfatter 20.9.2019.

autoritet som definerer standarder for hvordan arbeidet skal utføres, det gjør profesjonen selv på grunnlag av kunnskapen den forvalter. Profesjonalisering kan ses på som en prosess mer enn en tilstand, der kunnskapskontroll er sentralt (Freidson, 2001; Abbott, 1998). Bjerke (2009, s. 56) definerer profesjonalisering som «sosiale strategier for å oppnå kontroll over en kunnskapsform som igjen kan benyttes til å etablere autonomi på og makt over et samfunnsmessig område».

Autonomi eller frihet er en sentral profesjonsverdi i journalistikken: Den skal være fri fra både politisk og kommersielt press. Idealet om autonomi henger sammen med journalistikkens publisistiske og ideelle samfunnsrolle. Journalistikk er ikke en hvilken som helst vare. Journalistikk defineres som «en moderne institusjon som innhenter, bearbeider og formidler informasjon som gjør krav på å være sann og som kan være demokratisk relevant» (Eide, 2011, s. 10). I et demokratisk samfunn er det normative idealet at journalistikken både skal være en kritisk motmakt, fylle et informasjonsbehov og være en arena for offentlig debatt, uavhengig av andre samfunnsinstitusjoner (Waisbord, 2013; Deuze, 2005).

Profesjonalisering styrker profesjonen og de profesjonelle verdiene. I forskningen finner vi også en diskusjon om hvorvidt journalistikken går i ei retning mot de-profesjonalisering eller re-profesjonalisering (Nygren, 2008; Witschge & Nygren, 2009). De-profesjonalisering innebærer at profesjonen mister kontroll, og at kommersiell logikk får økt innflytelse, mens de profesjonelle vurderingene taper terreng. Re-profesjonalisering innebærer det motsatte; at profesjonen tilegner seg en ny form for kontroll og styrker de profesjonelle verdiene. Et sentralt spørsmål er om økningen i frilansarbeid innebærer ei de-profesjonalisering eller ei re-profesjonalisering (Deuze & Fortunati, 2011). Bli profesjonen mer porøs med svakere kollektive ordninger når flere utøvere jobber alene? Eller kan det bidra til at oppslutninga om profesjonelle verdier styrkes? Det er en diskusjon vi kommer tilbake til gjennom boka.

Profesjonalisering handler også om hvordan en kollektiv, profesjonell identitet skapes (Evetts, 2011, 2013; Ottosen, 2004). Journalister deler en felles profesjonell selvpoppfattelse som skapes og vedlikeholdes gjennom både utdanning, medlemskap i fagforening og sosialisering i arbeidslivet. Å identifisere seg med profesjonen innebærer lojalitet til det profesjonelle fellesskapet. Lojalitet og oppslutning om verdier er også ei forutsetning for at en profesjon skal overleve (Flatøy, 2023, s. 138). Hva preger så den pro-

fesjonelle identiteten til frilansjournalister? Her viser forskningen litt ulike tendenser. Mirjam Gollmitzer (2014) beskriver sterk opplutning om profesjonelle verdier blant tyske frilansjournalister, der frihet, uavhengighet og det ideelle samfunnsoppdraget blir holdt fram som sentralt. Christer Flatøy (2023) finner derimot at norske frilansjournalister identifiserer seg med profesjonen i mindre grad enn fast ansatte. Det skyldes i hovedsak at de har et svakere nettverk innad i egen profesjon. Han påpeker at dersom omfanget av atypisk arbeid øker, vil selve fundamentet for en profesjon utfordres.

I en studie fra Australia finner Josephi og O'Donnell (2023, s. 153) at det er viktig for frilanserne å være en del av det profesjonelle fellesskapet. Lojaliteten til det tradisjonelle journalistiske verdisystemet er sterkt. Samtidig utfører frilansere også arbeidsoppgaver utenfor journalistikkens grenser, som informasjon og innholdsmarkedsføring. Josephi og O'Donnell etterlyser derfor en mer åpen forståelse av journalistikk: «The changing work modes of freelance journalists should lead to a rethinking of some of journalism's norms, such as a journalist's autonomous editorial judgment needing to be based on sole journalism», er deres konklusjon (2023, s. 153).

Her berører vi spørsmålet om hvordan journalistikk defineres, og hvem som har definisjonsmakten til å bestemme det. Innad i en profesjon er makten ulikt fordelt. Jan Fredrik Hovden (2008, s. 137) lener seg på sosiologen Bourdieu og bruker begrepet journalistisk kapital i sin analyse av hvordan innflytelse og posisjoner er ulikt fordelt. Hovden beskriver et hierarki der frilansere har mindre status og lavere profesjonell prestisje, mens journalister i nasjonale, toneangivende nyhetsmedier troner høyest. Frilansere betraktes også noen ganger som underklasse eller tjenere (Flatøy, 2023, s. 141). Samtidig er det viktig å understreke at det er store variasjoner innad i frilanskorpsen, også når det gjelder status og prestisje. Historisk sett har flere profilerte og kjente journalister vært frilansere.

Frilansjournalisten og arbeidslivet

Frilansjournalisten er en del av et arbeidsliv som gjennomgår store endringsprosesser (Dølvik & Steen, 2018, s. 19). Digitaliseringa forandrer måten folk arbeider på. Flere sosiologer diskuterer hvordan en nyliberalistisk vending fører til et mer uforutsigbart samfunn (Beck, 2000; Sennet, 2008).

Arbeidslivet blir mer individualisert og fleksibelt, og i flere land synker oppslutninga om kollektivt forhandlede avtaler. Her skiller Norge og de øvrige nordiske landene seg ut. Sentrale trekk ved det nordiske arbeidslivet er velferdsordninger, kollektive avtaler og et institusjonalisert samarbeid mellom partene, i form av trepartssamarbeidet, kollektiv organisering og forhandlede kompromiss (Hvid et al., 2019, s. 10). Den nordiske modellen kombinerer høy vekst, høy produktivitet, utdanning og høy sysselsetting med lav ulikhet (Dølvik & Steen, 2018, s. 16). Arbeidere i Norden har en høy grad av medbestemmelse og innflytelse over arbeidet (Norbäck, 2021, s. 3), og de organiserer seg i fagforeninger i større grad enn kolleger i en rekke andre land. Mediebransjen er en del av det regulerte og etablerte norske arbeidsmarkedet, med gode lønns- og arbeidsbetingelser, og gode sikkerhetsnett for de som faller utenfor (Hvid & Falkum, 2019).

Samtidig er den nordiske modellen under press. Færre rutinejobber, økt ulikhet og økning i atypisk arbeid og fragmenterte tilknytningsformer gir nye utfordringer (Dølvik & Steen, 2018). Arbeidslivet krever i større grad fleksibilitet i alle typer tilsettingsforhold (Ellingsæter, 2017). Mediebransjen har gjennomgått omfattende strukturelle endringer de siste tiårene. Ny teknologi, konkurranse fra globale plattformer og sviktende finansieringsmodeller har ført til nedbemanning og omstilling. Det journalistiske arbeidslivet er ustabil og usikkert, både for fast ansatte og frilansere (Van Leuven et al., 2021). Mediebransjen er dessuten en tidlig indikator på endringer som skjer i arbeidslivet (Grimsmo & Heen, 2013; Gollmitzer, 2014).

Begrepet prekariat beskriver personer som befinner seg i arbeidslivets randsoner. Løsarbeidersamfunnet er et annet begrep for det samme (Standing, 2011; Eldring & Ørjaseter, 2018). Prekære arbeidsforhold innebærer usikkerhet og løse tilknytningsformer, dårlig økonomi, svake sosiale sikkerhetsnett, mangel på legal beskyttelse (Kalleberg, 2018, s. 29) og manglende innflytelse (Örnebring, 2020, s. 192). Resultatet er et arbeidsliv med store forskjeller i jobbkvalitet, lønn og sikkerhetsnett. Medieøkonomien fører til større kløfter mellom de som har trygge, faste jobber, og frilansere på utrygge vilkår, der frilansere fyller en funksjon som billigere og mer fleksibel arbeidskraft (Van Leuven et al., 2021; Witschge & Nygren, 2009).

Samtidig er det viktig å understreke at ikke alle former for atypisk arbeid innebærer usikre arbeidsforhold (Rick, 2024). Journalister er kunn-

skapsarbeidere. De fleste har høyere utdanning (Flatøy, 2023), også norske frilansjournalister. Faglig autonomi og profesjonell frihet er en sentral profesjonsverdi for journalister (Deuze, 2005). Edström og Ladendorf (2012) er opptatt av forholdet mellom frivillighet og tvang og beskriver to ulike modeller for å forstå frilanslivet: *Portfoliomodellen* vektlegger at frilansere frivillig velger å arbeide som selvstendige entreprenører. Her er faglig frihet og profesjonelle muligheter sentralt. *Marginaliseringsmodellen* beskriver frilansere som blir tvunget inn i en usikker tilværelse uten trygghet og faste rammer.

Entreprenørskapsbegrepet brukes i flere studier som en betegnelse på journalister som jobber utenfor redaksjonene, og her favnes både frilansere og journalister som etablerer sin egen publisering eller såkalte start-ups (Elmore & Massey, 2012; Wagemanns et al., 2016). Entreprenørskap knyttes ofte til innovasjon og innebærer at entreprenøren driver fram kvalitative forandringer og forbedringer. Entreprenørskap i journalistikk innebærer å forstå problemer som muligheter i søken etter nye løsninger (Willemssen et al., 2021). Denne forståelsen av entreprenørskap rommer også innovasjon og ny utvikling som drives fram av fast ansatte i redaksjonene. Elmore og Massey (2012, s. 113) drar derimot et skille mellom de som er entreprenører for seg selv, og de som er det for andre, der frilansere kommer i den første kategorien. Hos Elmore og Massey omfattes journalistiske entreprenører både av frilansjournalister, selvstendig næringsdrivende og journalister som gir ut egne publikasjoner.

Journalistikk beskrives også som et porteføljearbeidsliv (Platman, 2004; Deuze & Witschge, 2018), der risikoen flyttes fra arbeidsgiver til den enkelte yrkesutøver (Norbäck, 2021). I noen tilfeller tvinges frilansere inn i frilanslivet på grunn av kostnadskutt, nedbemanning og færre faste stillinger (Van Leuven et al., 2021; Gollmitzer, 2024). Den nyliberale diskursen gjør prekære arbeidere til entreprenører som kan tjene til livets opphold på selv de hardeste arbeidsmarkedene (Vallas & Christin, 2011), der dårlige vilkår og svake rettigheter tildekkes som en glamorisert risiko (Salamon, 2020).

Men det er også flere frilansere og journalistiske entreprenører som aktivt har valgt å si opp en fast jobb i protest mot det de beskriver som et stadig hurtigere tempo i redaksjonenes «hamsterhjul». De opplever at frilanslivet eller det å starte sin egen publisering gir langt bedre muligheter til å skape kvalitativt god og viktig journalistikk, og at det gir et romsligere

og tryggere arbeidsliv (Wagemans et al., 2016; Mathisen, 2017). Å jobbe selvstendig og drive sin egen arbeidsplass kan være en måte å styrke de profesjonelle verdiene på. Mange frilansere opplever også at frilanslivet gir bedre muligheter til å balansere yrkesliv og privatliv enn fast ansettelse gjør (Mathisen, 2016; Edström & Ladendorf, 2012).

Mellom frihet og sårbarhet

Med andre ord – livet uten fast ansettelse innebærer også en paradoksal motsetning mellom frihet og sårbarhet (Knudsen & Mathisen, 2021; Gollmitzer, 2014; Edström & Ladendorf, 2012), der også forholdet mellom den enkelte frilanser og det kollektive, profesjonelle fellesskapet er sentralt. Flere journalistforskere har vært opptatt av frilansere nettopp i dette spennet og utforsket hvordan de håndterer både muligheter og begrensninger. Frilanserne i Gollmitzers studie (2014) forteller om et press om å arbeide fort heller enn grundig, om økt kommersialisering og dårligere økonomi. Samtidig trives de i jobben og legger stor vekt på nettopp friheten fra sjefer og konsernledelse (Gollmitzer, 2014, s. 832).

Basert på en studie av tyske journalister, både fast ansatte og frilansere, finner Jana Rick (2024) at en fjerdedel befinner seg i en akutt prekær situasjon, der unge journalister og frilansere er mest utsatt. Studien peker på et økende gap mellom journalister med fast ansettelse og frilansere som strever med å kunne leve av journalistikken. Hun diskuterer også hvorfor journalister som jobber under usikre forhold, *forblir* i bransjen, og peker på at arbeidet gir mange former for tilfredsstillelse på et ikke-økonomisk plan: «Journalists accept precarious conditions because they love working in journalism», skriver hun (Rick, 2024, s. 12).

Maria Norbäck (2021a, 2021b, 2022) er opptatt av hvordan den nyliberalistiske dreininga i arbeidslivet, også i en velferdsstat som Sverige, innebærer økt individualisering, konkurranse og fleksibilitet. Basert på intervju med 52 svenske frilansere finner hun at frilansere har problemer med å skille mellom jobb og fritid, de er «alltid» i jobbmodus, og mange klarer ikke å tallfeste nøyaktig hvor mange timer de faktisk jobber i uka. De tør ikke si nei til oppdrag og ender noen ganger med altfor mye jobb. Frilanslivet er den sterkeste rett og rommer en grenseløs frihet, samtidig som friheten er veldig begrenset. Norbäck (2021b, s. 13) skriver:

Precaritazion also entails that workers bear the risks associated with the work, in the case of journalism, meaning that work shortages, skill development and career and employability management – issues that used to be the responsibility of the employer – are increasingly becoming the responsibility of the individual journalist.

I en annen artikkel (Norbäck, 2021a) utforsker hun hvilke strategier frilanserne etablerer for å motvirke usikkerheten. Samarbeid heller enn konkurranse er en av dem: å delta i faglige, profesjonelle fellesskap som en buffer mot et usikkert og ensomt frilansliv. Norbäck påpeker at det er en sterk kultur for kollektiv profesjonalisering og oppslutning om fagforeningene blant svenske frilansere. Salamon (2020) påpeker at det digitale medielandskapet gir frilansere muligheter til å bygge nettverk innad, i felles protest mot dårlige vilkår

Sårbarheten handler også om rettigheter og sikkerhetsnett. Kampen for opphavsrett har vært sentral gjennom Norsk Journalistlags historie og i utviklingen av en selvbevissthet blant journalister om at de utgjør en kollektiv yrkesgruppe med rettigheter som må ivaretas gjennom lovgivning og avtaler (Ottosen, 2004, s. 24). Samtidig er opphavsretten i den digitale mediealderen under press i en rekke land, og demonstrerer den skjeve maktbalansen mange frilansere befinner seg i (Cohen, 2016, s. 101).

Flere studier viser et bilde av frilansjournalister som trives veldig godt. Jobbtilfredsheten er høy, og i noen tilfeller høyere enn blant fast ansatte kolleger (Gollmitzer, 2014; Edström & Ladendorf, 2012; Mathisen, 2016). Den høye trivselen har ofte sin forklaring i nettopp friheten; opplevelsen av å styre egen arbeidsdag og ha stor grad av autonomi i arbeidet. Ikke minst er denne friheten knyttet til selv å få styre hvilke saker man skal jobbe med, og muligheten til å utvikle sine egne ideer. Å lykkes som frilanser krever noen ferdigheter. De Cock og de Smaele (2016) trekker fram entreprenørielle ferdigheter som forretningsinstinkt, disiplin, god evne til planlegging, evne til å bygge nettverk og takle usikkerhet som sentralt for å lykkes. Det samsvarer godt med en norsk intervjustudie, der frilansjournalister vektlegger både personlige egenskaper, gründerferdigheter og profesjonelle ferdigheter som journalist som viktig. Her trekkes nettopp evner til å utvikle og selge inn ideer fram som en grunnleggende kompetanse for å klare seg som frilanser (Mathisen, 2019, s. 251).

Om boka

Hensikten med dette innledningskapittelet har vært å presentere bokas tema og formål samt å tegne opp det teoretiske og kunnskapsmessige bakteppet for de videre diskusjonene. I kapittel 2 diskuterer Anders Graver Knudsen og Birgit Røe Mathisen frilansernes vilkår i en paradoksal spenning mellom høy trivsel og sårbarhet. Kapittelet bygger på to kvantitative spørreundersøkelser, arbeidskårundersøkelsene fra 2019 og 2024. I kapittel 3 tar Anders Graver Knudsen for seg livet som gründer. For frilansjournalisten som er sin egen sjef, er det avgjørende å mestre organiseringen av arbeidet. I kapittelet gis det et overblikk over hvordan norske frilansere organiserer ulike sider ved arbeidslivet sitt. Å organisere arbeidshverdagen innebærer også å håndtere psykososiale sider ved jobben. Dette er tema i kapittel 4, der Anders Graver Knudsen utforsker balansen mellom jobb og fritid og utfordringene med å «alltid» være tilgjengelig for oppdragsgivere.

Kapittel 5 handler om etikk og rolleforståelse, der Birgit Røe Mathisen utforsker ulike profesjonsetiske dilemma som kan prege frilansstilværelsen. Dette gjelder hvilke type oppdrag man tar, og utfordringene handler om å håndtere etiske dilemma alene, langt unna kollegial veiledning.

Evnen til å finne, utvikle og selge inn ideer er kanskje den mest grunnleggende kompetansen som kreves for en frilanser. I kapittel 6 tar Karianne Sørgård Olsen for seg ideutvikling og idearbeid. Basert på en intervjustudie blant norske frilansere diskuterer hun hvordan frilansere kan finne og utvikle gode ideer gjennom research, planlegging og avgrensning.

Opphavsretten er en grunnleggende viktig rettighet for frilansjournalister. I kapittel 7 tar Ellen Lexerød Hovlid for seg opphavsretten og dens praktiske betydning. Hun forklarer hva slags materiale som er beskyttet av opphavsretten, og hvilke økonomiske og ideelle rettigheter den gir.

På lik linje med alle journalister møter frilanseren også krevende oppdrag, både ute og hjemme. Journalisten er samfunnets øyevitne, og det kan til tider gi helsemessige konsekvenser. I kapittel 8 tar Trond Idås for seg utfordringer journalister møter på krevende oppdrag, både innafør og utenfor landegrensene, og hvordan de kan håndteres på en best mulig måte.

Det sies at frilansing er den nye normalen for journalister. Det er også den gamle – avisene eksisterte i flere hundre år før journalistikk ble et yrke som kunne skilles fra andre medierelaterte virksomheter, og enda lenger

før man kunne snakke om faste ansettelse og ordnede arbeidsforhold. I kapittel 9 diskuterer Birgitte Kjos Fonn frilansjournalistikk i et historisk perspektiv og hvordan disse erfaringene kan bidra til å forstå og belyse frilansernes situasjon i dag.

Frilanslivet innebærer på flere måter ei spenning mellom individuelt arbeid og kollektiv tilhørighet. I kapittel 10 tar Trond Idås for seg fagorganisering og kollektive løsninger for frilansere. Han diskuterer mulighetene for kollektive forhandlinger og rammeavtaler og hvilke felles ordninger og kollektive tiltak som finnes gjennom fagforeningene.

Til slutt oppsummerer Birgit Røe Mathisen og Anders Graver Knudsen. I det avsluttende kapittelet drøftes flere motsetninger og paradokser som preger frilanstilværelsen: krevende arbeidsvilkår og høy trivsel, mellom frihet og begrensninger, mellom alenegang og fellesskap, og mellom høy og lav prestisje.

Referanser

- Abbott, A. (1988). *The system of professions: an essay on the division of expert labor*. University of Chicago Press.
- Beck, U. (2000). *The brave new world of work*. Polity Press.
- Bittner, A. K. (2011). *Managing change. Innovation and trade unionism in the news industry*. The European Federation of Journalists.
https://europeanjournalists.org/fr/wp-content/uploads/sites/2/2013/11/Managing_Change.pdf
- Bjerke, P. (2009). *Refleks eller refleksjon? En sosiologisk analyse av journalistisk profesjonsmoral* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Bjerke, P., Fonn, B. K. & Mathisen, B. R. (Red.). (2019). *Journalistikk – profesjon i endring*. Orkana Akademisk.
- Cohen, N. S. (2016). *Writers' rights: Freelance journalism in a digital age*. McGill-Queen's University Press.
- Cohen, N. S., Hunter, A. & O'Donnell, P. (2019). Bearing the burden of corporate restructuring: Job loss and precarious employment in Canadian journalism. *Journalism Practice*, 13(7), 817–833.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2019.1571937>
- De Cock, R. & de Smaele, H. (2016). Freelancing in Flemish news media and entrepreneurial skills as pivotal elements in job satisfaction. *Journalism Practice*, 10(2), 251–265. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1123106>
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442–464. Sage Publications.
<https://doi.org/10.1177/1464884905056815>
- Deuze, M. & Fortunati, L. (2011). Atypical newswork, atypical media management. I M. Deuze, *Managing media work* 111–120. Sage.
- Deuze, M. & Witschge, T. (2018). Beyond journalism: Theorizing the transformation of journalism. *Journalism*, 19(2), 165–181.
<https://doi.org/10.1177/1464884916688550>
- Dølvik, J. E., Fløtten, T., Hippe, J. M. & Jordfald, B. (2015). *The Nordic model towards 2030. A new chapter?* (Fafo-rapport 7/2015). NordMod2030. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/the-nordic-model-towards-2030-a-new-chapter>
- Edström, M. & Ladendorf, M. (2012). Freelance journalists as a flexible workforce in media industries. *Journalism Practice*, 6(5–6), 711–721.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2012.667275>
- Eide, M. (2022). *Hva er journalistikk?* Universitetsforlaget.

- Eldring, L. & Ørjasæter, E. (2018). *Løsarbeidersamfunnet*. Cappelen Damm Akademisk.
- Evetts, J. (2011). A new professionalism? Challenges and opportunities. *Current Sociology*, 59(4), 406–422. <https://doi.org/10.1177/0011392111402585>
- Evetts, J. (2013). Professionalism: Value and ideology. *Current Sociology Review*, 61(5–6), 778–796. <https://doi.org/10.1177/0011392113479316>
- Flatøy, C. (2023). I am not an employee, am I then a professional? Work arrangement, professional identification and the mediating role of intra-professional network. *Journal of Professions and Organisation*, (10), 137–150. <https://doi.org/10.1093/jpo/joad012>
- Freidson, E. (2001). *Professionalism: The third logic*. Polity Press.
- Gollmitzer, M. (2014). Precariously employed watchdogs? *Journalism Practice*, 8(6), 826–841. <https://doi.org/10.1080/17512786.2014.882061>
- Gollmitzer, M. (2020). Employment conditions in journalism. I *Oxford Research Encyclopedia of Communication* 1–28. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.805>
- Gollmitzer, M. (2024). Care(lessness) in precarious journalism, before and during the pandemic: freelancers work-life experiences and coping strategies. *Global Media and China*, 9(2), 206–220. <https://doi.org/10.1177/20594364241230434>
- Grimsmo, A. & Heen, H. (2013). *Journalistundersøkelsen 2013*. Rapport fra Arbeidsforskningsinstituttet.
- Hayes, K. & Silke H. (2019). Narrowing the discourse? Growing precarity in freelance journalism and its effect on the construction of news discourse. *Critical Discourse Studies*, 16(3), 363–379. <https://doi.org/10.1080/17405904.2019.1570290>
- Hovden, J. F. (2008). *Profane and sacred: A study of the Norwegian journalistic field* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Bergen.
- Hvid, H. & Falkum E. (Red.). (2019). *Work and wellbeing in the Nordic countries. Critical perspectives on the world's best working lives*. Routledge.
- Hvid, H., Falkum, E. & Steen, A.H. (2019). Nordic working life shaped through conflicts and compromises. I H. Hvid & E. Falkum (Red.), *Work and wellbeing in the Nordic countries. Critical perspectives on the world's best working lives* (s. 9–30). Routledge.
- Joseph, B. & O'Donnell, P. (2023). The blurring line between freelance journalists and self-employed media workers. *Journalism*, 24(1), 139–156. <https://doi.org/10.1177/14648849221086806>

- Kalleberg, A. L. (2018). *Precarious lives. Job insecurity and well-being in rich democracies*. Polity Press.
- Karlsnes, B. & Steensen, S. (2020). Fra fast lokaljournalist til midlertidig digitalt hode: Utviklingen i arbeidsmarkedet for journalister 1987–2017. *Norsk Medietidsskrift*, 107, 1–19.
<https://doi.org/10.18261/ISSN.0805-9535-2020-01-02>
- Knudsen, A. G. & Mathisen B. R. (2020). Sårbarhet og avmakt? Arbeidsvilkår for norske mediefri-lansere i en endringsutsatt bransje. *Søkelys på arbeidslivet*, 150–167. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-7989-2020-03-02>
- Marin-Sanchiz, C. R., Carvajal, M. & Gonzales-Esteban, J. L. (2021). Survival strategies in freelance journalism: An empowering toolkit to improve professionals' working conditions, 1–24.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1929414>
- Mathisen, B. R. (2016). Entrepreneurs and idealists – freelance journalists at the intersection of autonomy and constraints, *Journalism Practice*, 1–16.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1199284>
- Mathisen, B. R. (2018). Ethical boundaries among freelance journalists. *Journalism Practice*, 639–656.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1548301>
- Mathisen, B. R. (2019). Frilansjournalister i spennet mellom profesjonsideal og kommersielle hensyn. I P. Bjerke, B. K. Fonn & B. R. Mathisen (Red.), *Journalistikk – profesjon i endring* 241–264. Orkana Akademisk.
- Neilson, T. (2020). *Journalism and digital labor: experiences of online news production*. Routledge.
- Norbäck, M. (2021a). Back to the future of journalist work? Entrepreneurial subjectivity and freelance journalism in Sweden. *Journalism*, 24 (4) 1–18.
<https://doi.org/10.1177/14648849211033131>
- Norbäck, M. (2021b). Glimpses of resistance: entrepreneurial subjectivity and freelance journalist work. *Organisation*, 28(3), 426–448.
<https://doi.org/10.1177/1350508419889750>
- Norbäck, M. (2022). Maintaining a freelance career: how journalists generate and evaluate freelance work. *Journalism Studies*, 23(10), 1–18.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2022.2073257>
- Nygren, G. (2008). *Yrke på glid: om journalistrollens de-professionalisering*. SIMO.
- Nygren, G. & Wadbring, I. (2019). *Towards the media world 2030: The conditions and challenges for journalism*. Studentlitteratur.

- Ottosen, R. (2004). *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*. IJ-forlaget.
- Platman, K. (2004). Portfolio careers and the search for flexibility in later life. *Work, employment and Society*, 18(3), 573–599. <https://doi.org/10.1177/0950017004045551>
- Rick, J. (2024). Acutely precarious? Detecting objective precarity in journalism. *Digital Journalism*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/21670811.2023.2294995>
- Salamon, E. (2020). Digitizing freelance media labor: A class of workers negotiates entrepreneurialism and activism. *New Media and Society*, 22(10), 105–122. <https://doi.org/10.1177/1461444819861958>
- Sennett, R. (2008). *The craftsman*. Yale University Press.
- Standing, G. (2011). *The Precariat. The new dangerous class*. Bloomsbury Academic.
- Van Leuven, S., Vanhaelewyn, B. & Raeymaeckers, K. (2021). From one division of labor to the other: The relation between beat reporting, freelancing, and journalistic autonomy. *Journalism Practice*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1910982>
- Wagemans, A., Witschge, T. & Deuze, M. (2016). Ideology as resource in entrepreneurial journalism. *Journalism Practice*, 160–177. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1124732>
- Waisbord, S. (2013). *Reinventing professionalism. Journalism and news in Global perspective. Key concepts in journalism*. Polity Press.
- Walters, E., Warren, C. & Dobbie, M. (2006). *The changing nature of work. A global survey and case study of atypical work in the media industry*. International Federation of Journalists.
- Witschge, T. & Nygren, N. (2009). Journalism: A profession under pressure? *Journal of Media Business Studies*, 6(1), 37–59. <https://doi.org/10.1080/16522354.2009.11073478>
- Örnebring, H. (2010). Technology and journalism as labour: historical perspectives. *Journalism*, 11(1), 55–74. <https://doi.org/10.1177/1464884909350644>
- Örnebring, H. (2020). A social history of precarity in journalism: penny-a-liners, Bohemians and larrikins. *Australian Journalism Review*, 42(2), 191–206. https://doi.org/10.1386/ajr_00035_1